משום רבי ישמעאל כו' לא קשיא הא דידיה הא דרביה: **מתני'** [א]השופך מים ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו [ב]המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר את גדרו בקוצים וגדר שנפל לרה"ר והוזקו בהן אחרים חייב בנזקן: **גמ'** אמר רב [ג]לא שנו אלא דנטנפו כליו במים אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם הזיקתו א"ל רב הונא לרב לא יהא אלא כרפשו מי סברת דלא תמו מיא בדתמו מיא ותרתי למה לי חדא בימות החמה וחדא בימות הגשמים דתניא [ד]כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן בימות החמה אין להן רשות ובימות הגשמים יש להם רשות ואע"פ שברשות אם הזיקו חייבין לשלם: המצניע את הקוץ [וכו']: א"ר יוחנן [ה]לא שנו אלא מפריח אבל מצמצם (א) לא מ"ט פטור אמר רב אחא בריה דרב איקא לפי שאין דרכן של בני אדם להתחכך בכתלים ת"ר [ו]המצניע קוצותיו וזכוכיותיו לתוך כותל של חבירו ובא בעל כותל וסתר כותלו ונפל לרה"ר והזיקו חייב המצניע א"ר יוחנן [ז]לא שנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא המצניע פטור וחייב בעל הכותל אמר רבינא [ח]זאת אומרת המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל דלי ונטל דליו חייב בעל הבור פשיטא מהו דתימא התם הוא דלא הוי ידע ליה דלודעיה אבל הכא דידע ליה הוה ליה לאודועיה קמ"ל ת"ר [ט]חסידים הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזכוכיותיהם בתוך שדותיהן ומעמיקים להן ג' טפחים כדי שלא יעכב המחרישה רב ששת [י]שדי להו בנורא רבא [כ]שדי להו בדגלת אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין רבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות: **מתני'** [ל]המוציא את תבנו וקשו לרה"ר לזבלים והוזק בהן אחר חייב בנזקו וכל הקודם בהן זכה רשב"ג אומר כל המקלקלין ברה"ר והזיקו חייבין לשלם וכל הקודם בהן זכה ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו: **גמ'** לימא מתני' דלא כר' יהודה דתניא [מ]ר' יהודה אומר [נ]בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ אפי' תימא רבי יהודה מודה רבי יהודה שאם הזיק משלם מה שהזיק והתנן רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהוא ברשות מאי לאו משום רשות בית דין לא משום רשות מצוה דתניא רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהוא רשות מצוה ת"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אם הזיקו חייבין לשלם ורבי יהודה פוטר אמר רב נחמן מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא רב אשי אמר

תבנו

משום ר' ישמעאל. שני דברים אינן ברשותו: **לא יהא אלא כרפשו.** המשליך זבלו ברה"ר מי לא מיחייב כי לא הפקירו ה"נ רפשו הוא דאוקיה שנתערבו המים והעפר ונעשה טיט ושלו הוא מדמוקי לה בטינוף כלים מכלל דלא אפקריה דהא בור לא חייב בו כלים: **מי סברת דלא תמו מיא.** אלא נתכנסו ונעשו רפש: **בדתמו מיא.** ונבלעו קמיירי ואין כאן רפש: **ותרתי למה לי.** לאשמעינן במתניתין טינוף כלים והא תנינא לעיל [כח.] נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים ואוקמה רבה (ט) נמי בדלא הפקירן ובטינוף כלים: **וחדא בימות הגשמים.** ואיצטריך לאשמעינן דאע"ג דברשות קעבדי אם הזיקו חייב לשלם: **כל אלו שאמרו.** חכמים מותרין לקלקל ברה"ר ואלו הן פותקין ביבותיהן לקלח שופכין שלהם ברה"ר כו'. ביב צינור המקלח שופכין של מי תשמיש הבית לרה"ר: **בכותל רעוע.** דה"ל למצניע לאסוקי אדעתיה שכותל זה עומד לסותרו (י): **וחייב בעל הכותל.** דה"ל לאצנועינהו: **בדליו של חבירו.** כסוי בור של חבירו: **חייב בעל הבור.** כדאמרינן במצניע קוצותיו דהיינו בור בכותל רעוע של חבירו וסתר זה את כותלו דחייב המצניע והכא נמי איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שזה יטול את דליו: **פשיטא.** היא היא ומאי אשמעינן רבינא: **מהו דתימא.** לא דמי דהתם משום הכי ליכא לחיוביה לבעל כותל דלא הוי ידע ליה למצניע דלודעיה שיבא ויטול קוצותיו (ב) אבל בעל הדלי דידע לבעל הבור איבעי ליה לאודעיה שהוא נוטל את דליו אשמעינן רבינא דלאו היינו טעמא: **דגלת.** אידקל: **מתני' לזבלים.** שירקבו התבן והקש ונעשים זבל לזבל שדות וכרמים: **כל המקלקלין ברה"ר.** רבן שמעון בן גמליאל שמעיה לת"ק דלא קנים אלא שבחא אבל גופא לא כדקתני בברייתא בגמרא [ע"ב] ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר דגוף נמי כל הקודם בו זכה. לישנא אחרינא כל המקלקלין ואפי' עושין ברשות: **גמ' כל שלשים יום.** רשאי להניחן שם: **שעל מנת כן כו'.** שלא יהו מקפידין על כך: **בנר חנוכה פטור.** (כ) בפרק הכונס לקמן לדיך דקתני גמל שהיה טעון פשתן: **מאי לאו משום דברשות ב"ד.** הניח בחוץ משום פרסומי ניסא פטור: ה"ג **דתניא רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור: מפני שהוא רשות מצוה.** כלומר משום רשות ב"ד דמצוה מיפטר אבל ברשות ב"ד דלאו מצוה חייב: **מותרין לקלקל.** כגון פותקין ביבותיהן וגורפין מערות:

תבנו

לא יהא אלא כרפשו. הא דלא דייק הכי לעיל (דף כח.) בהוחלק אחד במים משום דהתם לא איירי כששפכם בכוונה אבל הכא תנא השופך משמע ששפכם בכוונה במקום שנעשין רפש וטיט א"נ ברישא קתני הוחלקו משמע דלא עשו המים אלא החלקה אבל הכא קתני הוזק משמע שבמים עצמן הוזק: **בדתמו מיא.** פירוש בתמו מיא נמי איירי וניחא ליה לאוקמי בין תמו בין לא תמו ודוקא בכלים מלאוקמי דוקא בלא תמו ובין בכלים ובין בעצמו וא"ת ואי תמו מיא סתמא מפקר להו והוי בור ופטור בו הכלים וי"ל דלא תמו כל כך שלא יהא עדיין ראוין לשום דבר ואי הוה גרס איפכא הוה ניחא מי סברת דתמו מיא ונכנסו בעפר ונעשה טיט לא דלא תמו מיא שהמים גלולים עדיין דמסתמא לא אפקרינהו: **וחייב בעל הכותל.** וא"ת כותל רעוע נמי איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שמא הצניעם שם כשהיתה בריא וי"ל דמ"מ רמוי המצניע להתחייב כיון שפשע ואין צריך להעמיד ברעוע מעיקרו: **שלא תעכב המחרישה.** בירושלמי מפרש כדי שלא תעלה המחרישה: **אפילו תימא רבי יהודה כו'.** וא"ת והא מתני' קתני כל הקודם בהן זכה וי"ל דכל הקודם בהן לאחר שלשים יום זכה ותימה לאביי דס"ד דמתניתין בשעת הולאת זבלים תקשה ליה דרשב"ג אדרשב"ג דקתני במתני' דחייב לשלם ובהבית והעלייה (ב"מ דף קיח:) תנא רשב"ג אומר אף מתקן מלאכתו כל שלשים יום ודייק מינה בגמ' דס"ל כל מקום שנתנו חכמים רשות להניח והזיק פטור מלשלם ולפי לשון אחר שפירש בקונטרס דרשב"ג פליג את"ק וס"ל דאפילו הניח ברשות חייבין לשלם קשה אפי' לפי המסקנא ושמא אין הענינים שוין אע"ג דבשמעתין דהתם כ"ל להו כהדי הדדי: **מתני' שלא בשעת הוצאת זבלים ור' יהודה היא.** תימה דלא משני הכי בהבית והעלייה (ב"מ קיח: ושם) דקתני המוליא זבלו לרה"ר המוליא מוליא והמזבל מזבל כו' ואם הזיק משלם מה שהזיק וקאמר בגמרא מתני' דלא כר' יהודה וי"ל דהתם כי יעמיד מתני' נמי שלא בשעת הולאת זבלים אתיא דלא כר' יהודה דהא שרי להוליא ע"מ לזבל לאלתר ואפי' הכי קתני שמשלם מה שהזיק אלמא בדבר שיש לו רשות משלם מה שהזיק ולרבי יהודה משמע דלא משלם מדקאמר שעל מנת כן כו' ועוד מדלא קתני בהדיא ואם הזיק משלם מה שהזיק א"נ מתני' דהתם משמע ליה בשעת הולאת זבלים מדקתני המזבל מזבל ושפיר אית ליה רשות להניח שלשים יום והא דאמר המזבל מזבל עלה טובה קמ"ל כלומר מזבל לאלתר שלא יצטרך לשלם:

תבנו

מסורת הש"ס

א) [לעיל כט:], ב) [לעיל כח.], ג) [לעיל ו., ד) [תוספתא פ"ג], ה) ס"א רבינא וכן הוא בכרי"ף ובחדושי רשב"א, ו) לקמן פא: ב"מ קיח: [תוספ' ב"מ פי"א], ז) לקמן סב: [וע"ש ואולי בבריתא הוא וצ"ל והתניא ועי' ב"מ קיח:], ח) [לעיל כט:], ט) [לעיל כח:], י) ס"א ולגבי כותל בריא חייב בעל הכותל משום דסני למיסתר כותל בריא, כ) לקמן סב:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל מצמצם פטור מ"ט פטור: (ב) רש"י ד"ה מהו דתימא וכו' ויטול קוצותיו. נ"ב ס"א ולגבי כותל בריא חייב בעל הכותל משום דסני למיסתר כותל בריא:

◆

גליון הש"ס

גמרא אמר רבינא זאת אומרת. כעין זה לקמן דף נג ע"ב:

◆

מוסף רש"י

המצניע את הקוץ ואת הזכוכית. ברה"ר (לעיל כט:). **והגודר את גדרו בקוצים.** שעשה גדר של קוצים, דסתם גדר של אבנים הוא דכתיב (משלי כד) וגדר אבניו נהרסה (לעיל כט:). **וגדר.** אבנים, שנפל לרה"ר כו' (שם). **אבל הוא עצמו.** הזיק הוא מגופו (לעיל כח:). **קרקע עולם.** שאין לו בעלים (שם). **כל אלו שאמרו.** וקתני ואזיל להו אלו הפותקים ביבותיהם וגורפים מערותיהם, כלומר כל אלו שאמרו חכמים שיש להן רשות להצליך נזקין לרה"ר ואלו הן פותקין ביבותיהן. **פותקין** לצינורותיהן המקלחים שופכין, שפופכין מחצריהן לרה"ר, **וגורפין מערותיהן.** ומצליכין זבליהן לרה"ר (לעיל ו.). **בימות החמה אין להם רשות.** מפני שהרחוב נאה והוא מקלקלו, **ובימות הגשמים.** שהרחובות מלוכלכים, יש להם רשות (שם). **ואע"פ שברשות.** ב"ד מקלקלין, אם הזיקו חייבים (שם). **ההופך את הגלל.** זבל המופקר ברה"ר והפכו ממקום למקום (לעיל כט:). **חייב בנזקו.** דקנייה בהגבהה וממונו הוא (שם). **כל שלשים יום.** רשאי להניחו שם (לקמן פא:). **הו:** משלשים לשלשים מחר וצוברו כדי שיהא נישף יפה (ב"מ קיח.). **בנר חנוכה פטור.** מפני שברשות פרסום מצוה הניחה שם (שבת כא:). גבי הניח חנוני נרו מבחוץ ועבר גמל טעון פשתן ודלקה בנר והדליק את הבירה (ב"מ קיח.). **מאי לאו משום רשות ב"ד.** אלמא כל מידי דיהבי ליה רבנן רשותא אם הזיק פטור (שם). **כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים.** כל אותן נזקין שנתנו חכמים עליהם רשות ואמרו מותרין לקלקל ברה"ר ולהצליך לשם, כגון הוצאת זבלים לר' יהודה וכגון פותקין ביבותיהם וגורפין מערותיהן בימות הגשמים, דברשות קא עבדי (שם).

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' יג סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תיב סעיף ה:

כח ב מיי' שם הל' כ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תטו סעיף א:

כט ג מיי' שם הל' יב ועיין בהשגות ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיב סעיף ה ודלא כרב ועי"ש:

ל ד ה מיי' שם הל' כ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תטו סעיף א:

לא ו ז מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף ב:

לב ח מיי' שם פי"ב הלכה ט סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף כט:

לג ט י כ מיי' שם פי"ג הלכה כב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תטו סעיף ג:

לד ל מיי' שם הל' יד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיד סעיף א:

לה מ נ מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף ב:

◆

רבינו חננאל

(פיסקא) [מתני'] המצניע את הקוץ כו'. אוקימנא במפריח אבל במצמצם פטור כו': ת"ר המצניע קוציו וזכוכיותיו בתוך כותל של חבירו ובא בעל הכותל וסתרו חייב המצניע אמר ר' יוחנן לא שנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא פטור המצניע וחייב בעל הכותל דייק רבינא מינה כשם שהמצניע קוציו בכותל חבירו ובא בעל הכותל וסתר כותלו ונגלו הקוצים והזיקו חייב המצניע כך המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל הדלי ונטל דליו חייב בעל הבור פשיטא היא היא מהו דתימא בכותל מאי טעמא פטור דלא הוה ידע ליה לבעל הקוץ לאודועי א) הא גונא סתר כותלי טול קוצין והצניעם אבל גבי דלי דידע ליה לבעל הבור איבעי לאודועי קמ"ל דכיון דשקיל דידיה לא חייש לבירא דחבריה: ת"ר חסידים הראשונים היו כו' רב ששת שדי להו לקוצין וכיוצא בהן לנורא וקלי להו. מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין. (דת"ר חסידין הראשונין כו') פי' החפץ להיות חסיד יקיים מילי דנזקין אפי' לרשות הרבים. רבינא אמר מילי דאבות מסכת אבות משה קיבל וגו' ואמרי לה מילי דברכות כדאמרי' אסור לאדם ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה וכיוצא בו: מתני' המוציא תבנו וקשו לרשות הרבים לזבלים והוזק בהן אחר חייב כו' לימא מתני' דלא כר' יהודה ושקלי וטרו ואסיק ת"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים אם הזיקו חייבין לשלם ור' יהודה פוטר. ולית הלכתא כר' יהודה דגרסי' בסוף בבא מציעא. אמר אביי רשב"ג ור' יהודה ור' טרפון כולהו סבירא להו כל שנתנו לו חכמים רשות והזיק פטור מלשלם ואלו הן שיטה ולית הלכ' כחד מינייהו ואסיק' לשמעתין שלא בשעת הוצאת זבלין ודברי הכל

א) אולי צ"ל לאודועי דהאידנא אנא סתר כותלי טול קוציך כו'.